

Libyen och den militära kampen mot Daesh

Mikael Eriksson

Sedan inledningen av 2016 har den nya libyska Enhetsregeringen med västerländskt stöd och med hjälp av lokala miliser genomfört en militär kampanj mot Daesh. Framstegen är flera och gruppen tycks vara hårt tillbakaträngd. Samtidigt finns en oro för att Daesh endast tryckts längre ut i landet och regionen för att där omgruppera. Hur Enhetsregeringen lyckas med att fördriva gruppen påverkar den libyska konflikten i stort. Vid ett positivt resultat kommer Enhetsregeringens legitimitet att stärkas och möjligheterna till en politisk lösning på den libyska konflikten att öka. Vid ett misslyckande försämras både den politiska och den säkerhetsmässiga situationen i landet.

Sedan våren 2016 har en rad militära operationer skett mot Daesh i Libyen. Den libyska Enhetsregeringen i Tripoli har varit ledande i striderna, men har erhållit ett nära stöd från såväl lokala milisgrupper som flera västmakter, främst USA. Det amerikanska militära stödet har bl.a. bestått av underrättelseinhämtning, flygattacker samt koordinering av lokala milisstyrkor på marken. I oktober 2016 anses Daesh i Libyen vara satt under så stor press att gruppen närapå utplånats.

Daesh etablering i Libyen

Daesh etablerade sig i Libyen hösten 2014. På uppdrag av Daeshs ledare al-Baghdadi lämnade ett antal av organisationens ledare Syrien och Irak för att skaffa kalifatet nya utposter i Libyen. Inledningsvis utgjordes Daesh i Libyen av libyska Daeshanhängare. Med tiden har anhängare från Irak och Syrien samt övriga Nordafrika anslutit sig. Idag tros Daesh i Libyen främst utgöras av libyer, tunisier, algerier, marockaner och sudaneser.

Innan den militära offensiven mot Daesh påbörjades våren 2016 fanns det uppgifter om ca 3000-8000 Daesh-anhängare i Libyen (den lägre siffran är mer trolig). Närmare 800 av dessa lär tidigare ha varit stridande i Irak och Syrien. De övriga anses vara lokalt rekryterade eller tillströmmande från regionen. Sannolikt har Daesh förlorat åtskilliga anhängare sedan den militära offensiven inleddes.

Bedömningarna gick inledningsvis isär om hur väl Daesh skulle kunna etablera sig i Libyen. Å ena sidan fanns det experter som menade att organisationen relativt hastigt skulle ha förmåga att erövra större delen av landet. Andra menade att det inte fanns samma typ av etniska och sociala rekryteringsgrunder i Libyen som exempelvis i Irak och

Syrien, vilket skulle begränsa möjligheterna till spridning. Dessa bedömare menade att det libyska klansamhället, med dess komplexa sociala och etniska struktur, skulle vara svårt för Daesh att få fäste i. I Libyen mötte Daesh dessutom hård lokal konkurrens från redan existerande våldsbejakande islamistiska grupper. Trots detta lyckades Daesh etablera sig i Libyen. Det är dock fortsatt osäkert i vilken form och med vilken ambition organisationen kommer att verka i Libyen.

Expansion och friktion

Daesh försök att etablera sig i Libyen har kantats av en rad utmaningar. I det säkerhetsvakuum som finns i Libyen har organisationen tidigt behövt positionera sig gentemot lokala väpnade grupperingar snarare än att helhjärtat ägna sig åt kalifatets expansionsplaner. Daesh har under 2015 varit inblandat i en rad stridigheter med olika väpnade grupperingar.

Daesh har också mött motstånd från de två stora politiska blocken: *Allmänna nationella kongressen (Kongressen)* i Tripoli och *Representanthuset* i Tobruk.¹ Samtidigt som Daesh försökte visa sin styrka och närvaro såg respektive block det som nödvändigt att konfrontera gruppen för att inte riskera att tappa säkerhetsmässigt och politiskt inflytande i landet. Således tog *Misratamilisen* i västra Libyen under 2015 på sig att försvara delar av Tripoli och Sirte, medan general Hafter, östra Libyens starke man och stödjure av Representanthuset, framför allt tog sig an Daesh i Derna och Benghazi.

Bakgrunden till respektive blocks benägenhet att tidigt konfrontera Daesh kan bl.a. spåras ideologiskt. Medan Kongressen framförallt står för en islamistisk linje i libysk politik, där politisk islam uppmuntras, så står Representanthuset och general Hafter å den andra sidan för en strikt anti-islamistisk agenda (som dock inte nödvändigtvis är vare sig sekulär eller demokratisk). Daesh närvaro, med en radikal hårdför salafistisk linje, utgör därmed ett hot mot båda blockens politiska projekt. Båda blocken har således förenats i kampen mot Daesh.

Vid sidan av de två politiska blocken i landet har Daesh även varit tvungen att strida ”kilometer för kilometer” mot lokala väpnade milisgrupper. Emellanåt har dessa miliser överlappande intressen med respektive politiska block. Daesh tvingades därmed tidigt in i en flerfrontskonflikt.

Enhetsregeringen i Tripoli

Under våren 2016 har Daesh konflikt med Kongressen och Representanthuset delvis förändrats genom att en ny Enhetsregering kommit på plats i Tripoli. Enhetsregeringen är en kompromissregering utsedd av de politiska blocken i västra och östra Libyen. Enhetsregeringen arbetar aktivt med att bygga sin legitimitet och etablera sig som ett alternativ till de två blocken i landet. Ett viktigt arbete i denna legitimeringsstrategi har varit att tillsammans med västmakterna, EU och FN försöka upprätta säkerhet i Tripoli med omnejd. En angelägen komponent i detta har varit att militärt bekämpa Daesh.

1. Libyen är idag territoriellt tudelat mellan två större politiska block. I västra Libyen (baserad i Tripoli) styrde 2015 den Allmänna nationella kongressen men har under 2016 ersatts med den s.k. Enhetsregeringen. Östra Libyen (baserad i Tobruk) leds av landets parlament, Representanthuset och den militära ledaren general Hafter. Misratamilisen var inledningsvis i allians med den Allmänna nationella kongressen för att sedan stödja Enhetsregeringen..

Militär konfrontation

Under våren 2016 inledde Enhetsregeringen successivt den militära kampanjen mot Daesh. Då Libyen saknar enade nationella säkerhetsstyrkor skedde detta med stöd av Misratamilisen² och flera västmakter. När Misratamilisen led omfattande militära förluster mot Daesh uppstod även ett behov av exempelvis amerikanska precisionsbombningar.

Den militära insatsen mot Daesh föregicks av enskilda militära operationer med stöd av västerländska specialförband, framförallt från USA, Storbritannien, Italien och Frankrike.³ Det externa stödet handlade främst om inhämtning av underrättelser samt kontaktskapande aktiviteter med lokala grupper på marken. Konfrontationer med Daesh har under 2016 även pågått i städerna Benghazi och Derna.⁴ I Benghazi har de militära operationerna letts av det östra blocket under ledning av general Hafter.

Den främsta militära insatsen under 2016 har skett mot Daesh huvudfäste i staden Sirte. Under offensiven erhöll Enhetsregeringen omfattande amerikanskt luftunderstöd inom ramen för dess operation *Odyssey Lightning*, något som påtagligt har påverkat den militära dynamiken på marken.⁵

De militära utmaningarna i Sirte har emellertid varit flera och offensiven har dragit ut på tiden. Anfallen har skett i tätbebyggda områden där det är svårt att genomföra precisionsattacker. Motståndarna har också haft goda möjligheter att beblanda sig med civilbefolkningen, vilket möjliggjort bakhåll och undanmanövrar.

Stridigheterna har inneburit en humanitär kris i Sirte. Närmare 90 000 personer – en majoritet av stadens innevanare – har tvingats på flykt. I oktober 2016 pågår operationen fortfarande och tre kvarter av staden hålls ännu av Daesh.

2. Misratamilisen är en av Libyens större milisgrupper. Misratamilisen består i sin tur av en allians av olika väpnade underfraktioner.

3. Frankrike skiljer delvis ut sig från de andra västmakterna. Medan USA och Storbritannien framförallt valt att stötta Enhetsregeringen i kampen mot Daesh, valde Frankrike att åtminstone inledningsvis ge stöd till general Hafter. Faktum är att Paris valde att hålla sin militära närvaro i Libyen hemlig fram till 20 juli 2016, då franska militära förluster i Benghazi ledde till ett officiellt medgivande av närvaro av militära styrkor i landet. Frankrike har anmärkningsvärt nog skilt sig från andra västmakter i att prioritera den militära dynamiken i Libyen framför den politiska dialogen.

4. Daesh anses inte längre ha någon större närvaro i Derna. I Benghazi fortsätter de militära stridigheterna.

5. De amerikanska luftattackerna utgick från skeppet USS Wasp, från den italienska Sigonella basen på Sicilien, samt från baser i Jordanien. USA har använt Cobra helikoptrar, marina AV-8B Harrier jets, samt MQ-9 Reaper drönare.

Det amerikanska perspektivet

Sedan Libyens förre diktator Gaddafi störtades från makten har USA noga följt utvecklingen i landet. En upptrappning i militärt engagemang kan noteras från november 2015 då Washington officiellt meddelade att en amerikansk flygattack dödat en högt uppsatt Daeshledare. Fyra månader senare, i februari 2016, attackerade ett amerikanskt stridsflygplan närmare ett 40-tal Daeshanhängare vid ett träningsläger nära den libysk-tunisiska gränsen. Den mer offensiva militära insatsen i Libyen inleddes i samband med att Enhetsregeringen beslutat att avancera mot Sirte.

Sett från ett amerikanskt perspektiv var attackerna mot Daesh en del av den s.k. Obamadoktrinen. Den slår fast att terrorrörelser ska bekämpas varhelst de befinner sig för att förhindra hot mot amerikanska intressen. I praktiken innebär detta specialoperationer med låg synlighet i kombination med militära kontakter med lokal opposition på marken.

Omfattningen av den amerikanska närvaron i Libyen är inte helt tydlig. Medan Pentagon medgett att amerikanska markstyrkor gått ”in och ut” i Libyen, så lät den libyske premiärministern Sarraj tidigt under våren 2016 meddela att inga amerikanska marktrupper bjudits in i landet. Otydligheten har även varit bestående under sommaren 2016.

Exempelvis menar Sarraj att Enhetsregeringen begränsat USA:s militära flygunderstöd i kampen mot Daesh till att bara gälla staden Sirte, medan Vita Huset tolkat inbjudan till att täcka luftattacker, underrättelseinhämtning och övervakning över *hela* Libyen.

Daesh framtid i Nordafrika

Även om Daesh är hårt ansatta i Libyen finns flera frågetecken kring vad detta kommer att innebära för organisationens fortsatta uppträdande i landet och regionen.

Fortsatta aktiviteter

Med externt stöd har Enhetsregeringen och Misratamilisen lyckats driva ut större delen av Daesh från Sirte. Det är dock oklart hur pass effektiv operationen varit och om Daesh på sikt kommer att kunna återetablera sig. En undanträngning av Daesh från dess huvudsäten innebär inte att gruppen är permanent utslagen i landet. Det finns därmed en risk att den militära kampanjen mot Daesh behöver återupprepas på andra platser.

Den militära offensiven mot Daesh skulle kunna leda till att organisationen ändrar taktik. Upplever den sig trängd kan organisationen komma att ändra stridsteknik från ”stadsskydd” (försvar av byar och städer som man införlivat i kalifatet) till mera renodlad gerillakrigföring (gruppbaseerade småskaliga attacker mot förlorade byar och städer), eller renare former av terrorism (enskilda attacker mot civila mål och militära/statsbärande institutioner). Enhetsregeringen kan exempelvis förvänta sig vedergällningsattacker som reaktion på de nederlag Daesh *de facto* lidit.

Det är inte heller osannolikt att organisationen utför symbolattacker för att upprätthålla myten om en fortsatt existens eller genomför brutala våldshandlingar för att signalera styrka. Beroende på omfattningen av dess förluster kan Daesh göra en taktisk reträtt för att på sikt omlokalisera, nyrekrytera, och återetablera sig i Libyen.

Det kan också vara så att den militära offensiven driver Daesh under jord. Organisationen kan behöva andrum för att återuppbygga sin finansiella infrastruktur och nyrekrytera. Detta kan innebära att Daesh försvinner från den operativa scenen under en period, för att senare återuppstå när tillfälle ges. Sist men inte minst kan organisationen välja att ingå taktiska allianser med andra lokala väpnade extremistgrupper i Libyen. Det finns redan tecken på att Daeshmedlemmar i Derna gått samman med extremistgruppen *Ansar al-Sharia*.

Spridning

Vid sidan av Daesh möjliga taktikförändringar, kan Enhetsregeringen även förvänta sig en potentiell spridningseffekt inom landet och i regionen.

Även om offensiven lyckats slå tillbaka Daesh och åtminstone tillfälligt minskat gruppens inflytande i städer som Sirte, Derna och Benghazi finns en risk att organisationen gömmer sig i de södra delarna av landet. Där kan Daesh komma att hamna i konflikt med andra väpnade grupper i området, exempelvis al-Qaida. Detta skulle kunna leda till en ny våg av våld. Förutom södra Libyen pekar bedömare även på att Daesh försöker etablera sig i staden Sabratha. Även här skulle det kunna leda till att det lokala säkerhetsläget snabbt försämras.

Det finns en oro bland västmakterna, EU och FN att Daesh också ska sprida sig vidare ut i regionen. Som tidigare nämnts kommer flera av de utländska krigarna från Libyens grannländer. Det finns flera tecken på att grannländerna nu

stärker gränskontrollerna av rädsla för Daesh-infiltration. Särskilt utsatta är Tunisien och Algeriet, liksom länderna i Sahel.

Påverkan på det libyska inbördeskriget?

Den militära kampen mot Daesh har kommit att bli en viktig aspekt i det libyska inbördeskriget. Gruppen påverkade tidigt den övergripande konflikten i landet, den mellan det västra och östra blocket. Intressant nog kom Daesh närvaro att inledningsvis bidra till att landets två huvudblock närmade sig varandra politiskt, mot en ny gemensam fiende. Samtidigt inleddes en konkurrens där båda blocken försökte visa sig vara mest effektiv i kampen mot Daesh.

Det är ännu oklart vilken effekt kampen mot Daesh kommer att ha på den fortsatta konfliktodynamiken i landet. Otvivelaktigt är Daesh, åtminstone tillfälligt, tillbakaträngd. Detta kan innebära att den gamla konfliktodynamiken mellan västra och östra Libyen åter kan komma upp till ytan. Det fanns redan under senare delen av september 2016 tydliga indikationer att de båda blocken är på väg in i en ny militär konfrontation. Beroende på hur illa åtgången Daesh är i Libyen så finns två övergripande scenarier för den fortsatta maktkampen i landet, en positiv och en negativ.

Om Enhetsregeringen tillsammans med sina militärt allierade lyckas driva Daesh ur Sirte så är detta en mycket viktig symbolisk framgång. Sannolikt vinner Enhetsregeringen då både politisk och säkerhetsmässig legitimitet, ett förtroendekapital den är i desperat behov av för att kunna leda landet. En förutsättning är dock att resurser allokeras till att stabilisera återerövrade områden och hindra att dessa återtas av Daesh eller faller under andra väpnade aktörers kontroll. Särskilt viktigt är det att följa upp de militära insatserna både med humanitära insatser och insatser som fokuserar på *rule-of-law*.

Om Enhetsregeringen däremot inte lyckas med att fullständigt besegra Daesh militärt, vare sig i Sirte eller i Libyen i stort, finns en risk att den uppfattas som svag och oförmögen att upprätta säkerhet i landet. Detta kan på sikt även leda till att den folkliga misstron mot Enhetsregeringen växer och att vissa folkgrupper åter stödjer Daesh, alternativt väljer att stödja Enhetsregeringens huvudmotståndare general Haftar.

Vägen framåt

I Libyen har Daesh närvaro kommit att komplicera en redan mångfacetterad konflikt. En analys av inbördeskriget i landet, och däribland kampen mot Daesh, visar att det är viktigt för EU och FN att fortsätta stödja Enhetsregeringen.

Enhetsregeringen behöver verka för att på sikt kunna ses som landets enda legitima aktör på säkerhetsområdet. För att detta ska kunna ske behövs externt stöd av västmakterna, EU och FN. Ett sådant stöd kan ges på olika sätt, däribland politiskt och ekonomiskt. Ett annat mera praktiskt stöd är att bistå Enhetsregeringen säkerhetsmässigt i kampen mot den väpnade extremismen i landet.

Lyckas Enhetsregeringen med att militärt hantera Daesh så ökar den sina chanser att etablera sig som landets legitima centralmakt. Misslyckas man skapas bilden av att Enhetsregeringen inte är kapabel att leda landet och därmed förloras förtroendet hos det libyska folket. En sådan utveckling vore förödande för landets fortsatta stabilitet.

*Mikael Eriksson
Forskningsledare vid FOI*

För mer läsning om Libyen se:

Eriksson, Mikael. *Det libyska inbördeskriget – en lägesuppdatering*, FOI Memo 5814, oktober 2016

Eriksson, Mikael. *Säkerhetsfrämjande åtgärder i Libyen – ett insatsstrategiskt pussel*, FOI Memo 5815, oktober 2016